פרשת ראה

א. בפרשת השבוע נידונות "זאת הבהמה אשר תאכלו", בהמות טהורות, ו"הבהמה אשר לא תאכלו", בהמות טמאות. התורה קובעת שני סימנים לבהמה הנאכלת: מעלת גרה ומפרסת פרסה.

בסימני התורה קיימים שני סוגים: א) גורמים. סימנים שהם עצמם נימוק וסיבה לדבר, ובנידון דידן: משום שהבהמה מעלת גרה ומפרסת פרסה – לפיכך היא בהמה טהורה. ב) מבדילים. סימנים שלא הם הגורמים והסיבות לדבר, אלא שהם מבררים את הטהרה או היפוכה של טהרה הקיימים בדבר מחמת עצמו. המציאות מתבררת באמצעות הסימנים[1].

פנימיות התורה, תורת החסידות, כורכת משל בנמשל. למרות שהמשל הוא דבר זר ואינו משמש אלא משל בלבד – כרוך הוא בנמשל, לפי שאין בעולם דבר מקרי גרידא, והעובדה שפרט זה משמש משל לנמשל זה – היא משום שהמשל נובע מן הנמשל. תוכן הנמשל – כשמשתלשל לעולם נחות יותר נהפך למשל.

לפי זה יש לשני סוגי הסימנים קשר לדבר עצמו. אף הסימנים שאינם מהוים גורם וסיבה לדבר, כי אם סימנים לבירור המציאות, קשורים בדבר עצמו. לא במקרה משמש פרט זה כסימן לדבר, אלא שהדבר עצמו כשהוא משתלשל לדרגה נחותה יותר – הופך הוא לסימן.

מובן, איפוא, ששני הסימנים, "מעלת גרה" ו"מפרסת פרסה", על כל סוג של סימנים שהם שייכים אליו, יש להם קשר הדוק עם "זאת הבהמה אשר תאכלו".

ב. ענין האכילה – "זאת הבהמה אשר תאכלו" – הוא שאדם נוטל חי, צומח, או דומם ובאכלו אותו הופך הוא דם ובשר כבשרו. הדומם, צומח, חי נהיה ל"מְדַבֵּר" (אדם), ובכך מושגת תכלית הדומם, הצומח והחי – להכלל במדבר.

באדם עצמו כלולים פרטים שבהם הוא דומה לדומם, צומח וחי, דוגמת הנאמר בגמרא[2]: "בשלשה נדמה כבהמה", וכלולים בו פרטים בהם שונה הוא מן הדצ"ח, בהם הוא אדם, "מין המדבר".

כשם שלגבי דצח"מ באופן כללי הרי התכלית אינה בדצ"ח כי אם המדבר, וגם המעלה שבדצ"ח הוא דוקא כאשר הם נכללים ב"מדבר" – כך לגבי ה"מדבר" עצמו: לא בפרטים בהם הוא דומה לדצ"ח – תכליתו ויתרונו. תכליתו בחלק המדבר שבו. תכלית

1) ראה בפירוט צפנת פענח להגאון הרוגצבי על הרמב"ם ריש הלכות מאכלות אסורות.

2) חגיגה טז, א.

שאר פרטיו – הדצ"ח שבו – שיהיו גם הם בהתאם למדבר שבו, וייכללו בו.

הוא הדבר לגבי הדומם, צומח, חי – הכלליים – שהאדם משתמש בהם והם נכללים בו – תכליתם להיכלל במדבר שבאדם דוקא, מתוך כך שהאדם ינצלם בהתאם לענין וחשיבות האדם.

ג. מהותו האמתית של האדם היא "אדמה לעליון"[3] כביכול, לאדם העליון שעל הכסא שהוא האדם האמתי, אמיתותה של מעלת המדבר. חשיבותו של האדם בכך ש"אדמה לאדם העליון", ולפיכך הוא נקרא בשם "אדם".

יתרונו של האדם – לכשייכלל באדם העליון מתוך כך שיבצע שליחות האדם העליון, כפי שמוסבר בלקוטי תורה[4] שע"י קיום שליחות האדם העליון נעשים כמותו, זו ההיכללות באדם העליון.

יש בזה סדר והדרגה: תחלה מתבטא הדבר בדרגה נחותה, ולאחר מכן בדרגה נעלית יותר, עד שהאדם מביא עצמו לידי התכללות מוחלטת באדם העליון, כפי שהוסבר לעיל (במאמר) שתחלה באה העבודה של "אחרי הוי' אלקיכם תלכו", אחרי, בבחינת אחוריים בלבד, עד שמגיע האדם לתכלית ההתעלות – "ובו תדבקון", בה אין הוא מהוה מציאות לעצמו, כי אם דבוק לגמרי, עד שנהיה כדבר אחד.

– דוגמת דרגת משה רבנו שאמר: "ונתתי עשב" לפי שהיה בטל לגמרי, מבלי שהיה מציאות לעצמו, "ונחנו מה", שכינה מדברת מפומא דיליה[5], והיו אלה דברי השכינה באמצעות חמשה מוצאות הפה שלו, וזו דרגת "ובו תדבקון" –

וכפי שהדבר באדם עצמו, כך הדבר בדצ"ח בהם הוא משתמש, שתכליתם להיכלל באדם העליון.

ד. כדי שתהיה אפשרות זו של נטילת בהמה, והרי "רוח הבהמה היורדת היא למטה", וליצור בה העלאה והתכללות, בניגוד לטבעה לרדת למטה, התכללות באדם התחתון תחלה ובאמצעותו גם באדם בעליון – זו הדרך הארוכה למן "אחרי הוי' אלקיכם" עד "ובו תדבקון", והרי כל הדרכים בחזקת סכנה,

– כדי שתהיה האפשרות לעבור כברת דרך זו נתנה לנו התורה שני סימנים המורים לאדם אם מבצע הוא עבודתו כפי הראוי:

אם עוסק הוא בדברים הגשמיים של דצ"ח לשם שמים ולעבודת הוי', שאז גורם הוא להם העלאה והתכללות, כאמור, "אשר תאכלו", או אם אינו עושה זאת כפי הראוי, אין הוא עושה הדברים לעבודת הוי' כי אם משום טבעו והרגלו, שאז אינו יוצר בהם העלאה, אלא היפוכה, ואז – "אשר לא תאכלו".

3) ראה לעיל ע' 77 הערה 3.
4) ויקרא ב, א.
5) ראה עמוד 118 הערה 5.

ה. ב"תורה אור"[6] מדובר על ר' חנינא בן תרדיון שעשה שני דברים, מעשה אחד השייך ל"קו" החסד, ומעשה שני השייך ל"קו" הגבורה, ואת שניהם קיים באופן שוה – מתוך כך יובן שעשה זאת לא מחמת טבעו, כי אם כתוצאה מ"עבודתו", שכן אילו היה זה מחמת הטבע, לא היה מסוגל לעשות שני הדברים בחיוניות שוה.

כפי שנאמר בספרי[7] שמדות האהבה והיראה הן מדות הפכיות ואינן מסוגלות להופיע יחד, ורק בעבודת הוי' אפשריות שתי המדות יחד.

זו גם משמעות הנאמר לגבי אברהם אבינו, ודוקא בעת נסיון העקידה: "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה"[8]. – הנסיונות הקודמים היו כולם ב"קו" אחד, קו הימין, כך שאי אפשר היה לדעת אם אין מקורם בטבעו. אך כשהיה נסיון זה והביא את יצחק לעקידה עד שרצה לבצע בו את אשר רצה, והרי דבר כזה שייך לקו הגבורה – אז "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה", אז הוברר גם ביחס לנסיונות הקודמים שמקורם ב"עבודה".

ו. זה הסימן של "מפרסת פרסה": כשאדם עוסק ב"קו" אחד בלבד "קיומא דחד סמכא", עלול להיות שהדבר בא משום טבעו והרגלו, ואילו הסימן לבהמה טהורה הוא – "מפרסת פרסה", כשהיא מופרסת לשני הכיוונים, לימין ולשמאל. אדם יוצא מטבעו והרגלו ומבצע את שליחות האדם העליון, בכל מטרה אליה הוא נשלח.

ההלכה של "מפרסת פרסה" היא שהסדק יהיה מלמעלה ומלמטה, ואם לאו אין זו בהמה טהורה[9]. עובדת ההתעסקות בשני הקוים אינה צריכה להיות בבחינה חיצונית בלבד. כשהדבר אינו אלא בחיצוניות בלבד ואילו בפנימיות שרוי אדם זה ב"קו" אחד בלבד – הרי זה "לא תאכלו", אין כאן העלאה והתכללות. דרושה חציה בפנימיות וגם בפועל, לכל העומק, ואז "תאכלו", נוצרת ההתכללות, עד לידי "ובו תדבקון".

על אף זאת, הרי מאחר שהאדם בא במגע עם גשמיות, הקשורה בחומריות, אסור לו לסמוך על עצמו גם כשהוא רואה "מפרסת פרסה", ודרוש סימן נוסף: "מעלת גרה", "ללעוס", לבדוק ולברר שוב ושוב.

ז. ההוראה מן האמור לגבי "עבודה" בפועל – והרי הדבר ניתן ללמוד ממטה למעלה וממעלה למטה – היא:

כשם שכאשר אדם ניגש לאכול מן הבהמה עליו לבדוק אם יש לה סימני טהרה, ואם לאו – אסור לו לאכול ממנה, כך בכל ענין בעולם הזה שאדם מתכונן לעשות, עליו לבדוק את הסימנים: עליו להיות בטוח שאינו עושה זאת למלאות תאות נפשו, ואף

6) בראשית יט, ב.
7) ואתחנן ו, ה.
8) בראשית כב, יב.
9) רש"י דברים יד, ו.

כשנראה לו שהסימן קיים אסור לו לסמוך על עצמו וטעון הוא בירור נוסף.

(משיחת ש"פ ראה תשט"ו)

ח. ב"לקוטי תורה"[10] מופיע משל להסברת ההבדל בין חודש אלול לבין תשרי: אלול נמשל לתקופה בה נמצא המלך בשדה לפני בואו העירה, ותשרי – לתקופה בה נמצא המלך בהיכלו.

בשעה שהמלך נמצא בהיכלו אין אפשרות לכל להכנס אליו, ויש צורך בהכנות רבות לכך, ואילו כשהמלך יוצא לשדה, אל העם, הרי למרות שאינו מופיע שם במלוא תפארתו וגדולתו כבהיכל מלכותו – ישנו, דוקא משום כך, היתרון בעובדה שכל אחד רשאי לדבר בעצמו אל המלך והמלך מצדו מקבל את כל אחד בסבר פנים יפות ומקבל בקשתו.

באלול מופיע הקב"ה לפני כל איש ישראל, ובאפשרותו של כל אחד למסור לו את בקשתו, כפי שהדבר מוסבר ב"לקוטי תורה" באריכות.

ברם, מובן שבשעה שהמלך נמצא בשדה יש צורך בזהירות יתרה, שכן מאחר שהאדם שרוי במעמדו ומצבו ועם זאת מופיע לפני המלך ומקבל את בקשתו, ויתר על כן – הוא מראה לו סבר פנים יפות – עלול זה לטעות ולחשוב שרצוי לו להשאר במצבו, והוכחה לכך שגם במצבו מופיע לפניו המלך.

– כשהמלך בהיכלו – אין מקום לטעות, שכן אין מכניסים לשם אלא מי שהשלים את כל ההכנות הדרושות לכך, וגם אותו מכניסים רק במדה שהוא ראוי לה, כלשון הגמרא[11]: "הראוי לחצר – לחצר, הראוי לגינה – לגינה, הראוי לביתן – לביתן". אך בשעה שהמלך בשדה, אפשר בקלות להיתפס לטעות, ויש, על־כן, צורך בזהירות יתר.

ט. אף בחודש אלול כן. העובדה שהקב"ה מופיע לפני כל אחד, מבלי להתחשב עם מצבו, ומגלה לו פנים שוחקות – יש בה יתרון גדול בכך שכל יהודי מסוגל לקלוט אלקות. אך דווקא משום יתרון זה יש צורך בזהירות יתר לא להיתפס לטעות שאפשר להשאר במצב זה, וכהוכחה לכך: העובדה שלמרות שהאדם נתון בעובדין דחול, ל"ט מלאכות (הרי חודש אלול אינו יום־טוב) – ניתנת לו מלמעלה התגלות שלש־עשרה מדות הרחמים, וכמאמר הגמרא[12]: "מלמד שנתעטף הקב"ה כש"ץ, ויעבור הוי' על פניו ויקרא הוי' הוי'", שמקורן בשם הוי' שלמעלה מן ההשתלשלות.

י. נאמר בפרי עץ חיים[13] שהמילים: להוי' ויאמרו לאמר אשירה"

10) דברים לב, ב.

11) מגילה יב, א.

12) ראש השנה יז, ב.

13) שער ראש השנה פרק א. ראה ספר המאמרים ה'תשי"א עמוד 319.

– בראשי תיבות "אלול". יש להבין: א) מה הקשר בין הפסוק לאלול. ב) מה פירוש המלה "לאמר". בכל מקום בו נאמר "לאמר" – פירושו: לומר לאחר, אך מאחר שכל בני ישראל היו בהזדמנות זו – מה מקום להכתב "לאמר"? אלא שמשמעות "לאמר" כאן, היא – לדורות. בכל דור ודור צריך להיות "אשירה להוי' כי גאה גאה".

כשיהודי עומד ב"אשירה להוי'" – הרי "גאה גאה", כתרגומו: "אתגאי על גיותניא" (=מתגאה על הגאים). אף שישנם "גיותניא", הם השרים שלמעלה, הנהגת הטבע על־פי סדר ההשתלשלות, הרי כשיהודי מוסר עצמו אל הקב"ה, מבטל הקב"ה לפניו את כל העולם והשרים, הכל נתון תחתיו.

– זו עבודת חדש אלול: "ויאמרו לאמר אשירה לה'", התמסרות אל הקב"ה שהיא תשובה, והרוח תשוב אל האלקים[14], ומכאן נובע גם הלך־רוח של "אשירה". הצעד של התמסרות אל הקב"ה משפיע גם על יהודי נוסף, ויאמרו לאמר, ואמירה לדורות – שאז כי גאה גאה, והיהודי הופך לאדון על העולם, עבד מלך – מלך[15], עבד להוי' מלך גאות לבש.

(משיחת ש"פ ראה, מבה"ח אלול תשי"ד)

14) לקוטי תורה דברים עא, ג.
15) שבועות מז, ב.